

Planprogram

Handlingsplan naturmangfold

Planprogram til fastsetting

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	3
1.1	Bakgrunn	3
1.2	Hva er naturmangfold?.....	3
1.3	Plantype og forholdet til andre planer	5
1.4	Hva er et planprogram?.....	5
2.0	Rammer og føringer for planarbeidet	6
2.1	Overordnede føringer	6
2.2	Lokale føringer.....	7
3.0	Planenes innhold.....	7
3.1	Planen som kunnskapsgrunnlag	7
3.2	Planen som styringsverktøy.....	8
4.0	Planprosess og medvirkning	9
4.1	Organisering av arbeidet	9
4.2	Planprosess.....	9
4.3	Medvirkning og involvering	10
5.0	Litteraturliste	10

Revisjonslogg:

Dato	Endring	Ansvarlig
04.06.2025	Revidert iht. innkomne merknader fra høring og offentlig ettersyn – jf. saksframlegg for fastsetting av planprogram.	H.K

1.0 Innledning

Verdal kommune har gjennom kommuneplanens samfunnsdel satt som mål at det skal være en god forvaltning av naturmangfoldet i kommunen. Kommunen har videre fattet vedtak om utarbeidelse av en egen handlingsplan for naturmangfold. Hensikten er å få et oppdatert kunnskapsgrunnlag til bruk i utarbeiding av fremtidige utgaver av kommuneplanens arealdel, i saksbehandling av plan- og byggesaker, og i politisk behandling av saker som kan ha innvirkning på naturmangfold. Videre er det sentralt å beskrive strategier og tiltak for ivaretagelse av mangfoldet. Planen i seg selv blir et styringsdokument for kommunen i spørsmål knyttet til temaet.

Foranliggende dokument er et forslag til planprogram for handlingsplan naturmangfold, jf. plan- og bygningsloven. § 4-1. Oppstart av arbeidet med handlingsplanen ble vedtatt av Utvalg for plan og samfunn i sak 42/24 den 15.10.2024 og Formannskapet i sak 143/24 den 17.10.2024.

1.1 Bakgrunn

Det internasjonale naturpanelet (IPBES) lanserte i 2019 (1) den første globale hovedrapporten om verdens naturtilstand. I denne slås det fast at naturmangfoldet i verden reduseres raskere enn noen gang tidligere i menneskehetens historie. Det trekkes frem at én av fire av de vurderte dyre- og plantegruppene i verden regnes som utrydningstuet.

De senere årene har naturpanelet også gitt ut flere delrapporter som bl.a. går på fremmede skadelige arter, verdier og verdsetting av natur og bærekraftig bruk av ville dyr og planter.

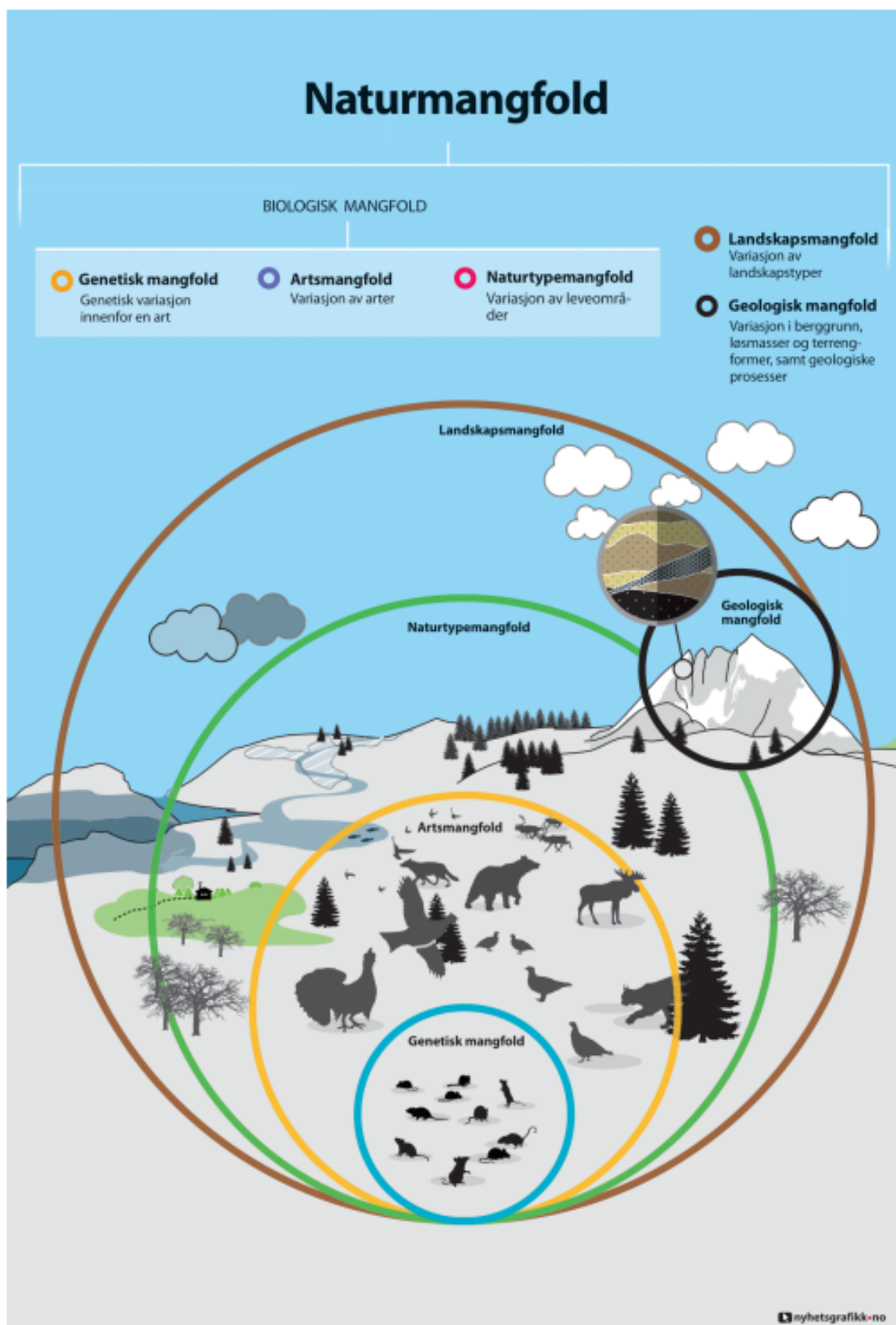
Arealbruksendringer, overhøsting, klimaendringer, forurensning og spredning av fremmede skadelige arter regnes for å være de største drivkreftene bak endringene, og disse har økt de siste 50 årene. I rapporten fra 2019 konkluderes det likevel med at det finnes håp: natur kan bevares, restaureres og forvaltes bærekraftig, samtidig som andre globale samfunns mål nås. Dette krever umiddelbar og samordnet innsats.

I arbeidet med å snu den negative trenden lokalt er det sentralt at politikere og administrasjon har tilgang til oppdatert oversikt over naturmangfoldet i kommunen, om artene og deres leveområder, om hva som påvirker dem og hvordan man kan unngå tap av naturmangfold. Gjennom denne kunnskapen vil Verdal kommune kunne være med å bidra til å ivareta naturmangfold og bedre tilstanden til de delene av naturen som har blitt forringet.

1.2 Hva er naturmangfold?

Naturmangfold er definert som summen av biologisk mangfold, landskapsmangfold og geologisk mangfold, se Figur 1. Biologisk mangfold omfatter variasjonen i økosystemer, arter og genetisk mangfold innen artene, samt de økologiske sammenhengene mellom disse (2). Likeledes omfatter geologisk mangfold variasjonene i berggrunn, mineraler, løsmasser og landformer, samt prosessene som skaper dem (3). For begrepet landskap siktes det til større sammenhenger i naturen der landskap med fellestrekk i innhold, sammensetning og form omtales som landskapstyper. Det er variasjonen i disse som utgjør landskapsmangfoldet.

Begrepet naturmangfold legger på den måten til grunn den nære sammenhengen mellom biologisk, geologisk og landskapsmessig mangfold: geologi og landskap danner deler av grunnlaget for det biologiske mangfoldet, og samtidig er det biologiske mangfoldet med på å forme landskapet.

Figur 1 Illustrasjon av begrepet naturmangfold som viser sammenhengen mellom biologisk, geologisk og landskapsmessig mangfold. Figuren er utarbeidet av Nyhetsgrafikk. Hentet fra Meld. St. 14 (2015-2016), s. 14.

1.3 Plantype og forholdet til andre planer

PLANSTRATEGIEN bygger på FNs bærekraftsmål og kunnskapen fra Utfordringsbildet for Verdal. Planstrategien gir langsiktig retning for kommunens planlegging. Den omhandler strategiske valg for samfunnsutviklingen, de viktigste overordnede utfordringene og mulighetene for utviklingen av lokalsamfunnet og kommuneorganisasjonen, samt et planprogram som viser hvilke planer som skal revideres eller utarbeides i årene framover for å oppnå ønsket utvikling.

KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL omhandler satsingsområder og mål for Verdal som lokalsamfunn og kommuneorganisasjon, samt strategier for hvordan målene skal nås gjennom kommunens drift, planlegging og utvikling. Samfunnsdelen inneholder også strategiske valg for kommunens arealforvaltning.

KOMMUNEPLANENS AREALDEL følger opp strategiene i samfunnsdelen gjennom å fastsette hvordan arealene i kommunen skal disponeres. For kommunesenteret og kalkbruddet i Tromsdalen er det utarbeidet kommunedelplaner som er litt mer detaljert enn arealdelen. Arealplanene omhandler juridisk bindende plankart og bestemmelser, samt en forklarende planbeskrivelse. For de fleste områdene som er avsatt til byggeformål i Kommuneplanens arealdel, Kommunedelplan Verdal by sentrum og Kommunedelplan Tromsdalen gjelder krav om ytterligere detaljering gjennom reguleringsplan.

HANDLINGSPLANER er verktøy for å samordne innsatser på tvers av fagområder, og mellom kommunen og lokalsamfunnet. Tematisk handlingsplaner er ikke lovpålagte, men utarbeides når det vurderes som hensiktsmessig for å oppnå ønsket utvikling. Handlingsplanene følger opp mål og strategier i Kommuneplanens samfunnsdel, og føringer i Kommuneplanens arealdel og Handlings- og økonomiplanen.

I Planstrategi 2021-2024 faset Verdal kommune ut tematiske kommunedelplaner og løftet disse inn i Kommuneplanens samfunnsdel. Det neste nivå i plansystemet er tverrfaglige Temaplaner, som nå er innarbeidet som en del av planstrategien for 2024-2027. For å tydeliggjøre sammenhengene mellom Kommuneplanens samfunnsdel og øvrige tematiske planer endres Temaplaner, med egne mål og strategier, til Handlingsplaner, der mål og strategier utgår direkte fra Kommuneplanens samfunnsdel. På denne måten vil Kommuneplanens samfunnsdel styrkes som styringsverktøy og det vil bli enklere å gå fra plan til handling.

1.4 Hva er et planprogram?

Det skal utarbeides planprogram for alle kommuneplaner, jf. plan- og bygningsloven § 4-1. Etter avklaringen med Miljødirektoratet er det stilt som forutsetning at Verdal kommune følger pbl § 4-1 også for en tematisk handlingsplan naturmangfold. Planprogrammet inngår som et ledd i varsling av planoppstart, og skal danne grunnlaget for planarbeidet og avklare rammer, mål og utfordringer. Det skal gjøres rede for formål med planarbeidet, planprosesser med frister og deltakere, opplegg for medvirkning, behov for utredninger og ulike alternativer.

2.0 Rammer og føringer for planarbeidet

Kommunen skal i planlegging ivareta føringer og planer på ulike nivå. I det følgende gis en oppsummering av relevante rammer og føringer som påvirker forvaltning av naturmangfoldet i Norge.

2.1 Overordnede føringer

FNs bærekraftsmål og FNs naturavtale

Norge har gjennom tilslutning til flere internasjonale konvensjoner forpliktet seg til å ta vare på arter og deres leveområder. Høsten 2015 vedtok FNs medlemsland 17 mål for å fremme en sosialt, miljømessig og økonomisk bærekraftig utvikling. Flere av målene har en direkte eller indirekte innvirkning på naturmangfold. Videre samlet verdens land seg om en naturavtale i desember 2022. Denne er kjent som «Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework» og skal bidra til å bevare og bedre tilstanden til naturmangfoldet i verden (4).

Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet og Norges klima- og miljømål

Handlingsplanen for naturmangfold er en oppfølging av innholdet i Meld. St. 14 (2015-16) Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfold. I sistnevnte beskrives det hvordan regjeringens politikk skal bidra til å ivareta naturmangfold. Klima- og miljødepartementet har også vedtatt nasjonale klima- og miljømål der naturmangfold er valgt som ett av seks hovedområder. De nasjonale klima- og miljømålene gir rammer for planleggingen og er sentrale for at bærekraftsmålene kan nås.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027

Hvert fjerde år legger regjeringen fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. De nasjonale forventningene for 2023-2027 ble vedtatt ved kongelig resolusjon den 20. juni 2023. Her legges det vekt på at plan- og bygningsloven har bærekraftig utvikling som hovedformål, og at dette har stor betydning for blant annet naturmangfold. Ved å innlemme arbeidet med bærekraftsmålene i samfunns-, areal- og økonomiplanleggingen kobles arbeidet til de viktigste politiske beslutningsprosessene som tas i kommunen.

Regional plan for arealbruk 2022-2030

Nasjonale rammer og føringer skal innpasses på regionalt nivå og bidra til en helhetlig utvikling i fylket. Regional plan for arealbruk (2022-2030) ble vedtatt av Trøndelag fylkesting 9. mars 2022. I denne legges det opp til at FNs bærekraftsmål skal være førende for all arealplanlegging og tilpasset de ulike delene av Trøndelag. Dette medfører at vi må forvalte arealene mer effektivt og på en mer attraktiv og miljø- og klimavennlig måte.

De mest sentrale målene og regionalpolitiske retningslinjene fra planen som påvirker naturmangfold omfatter blant annet sikring og tilrettelegging av verdifulle natur- og friluftsområder, effektiv arealutnyttelse, opprettholdelse av verdifulle naturområder på 2022-nivå og at det skal gjennomføres tilstrekkelig kartlegging av naturverdier før planer vedtas. I tillegg trekkes det frem at det skal sikres god tilstand for økosystemet, et mangfold av arter og naturtyper skal ivaretas, samt at tiltak for å ivareta naturmangfold og vannmiljø må prioriteres i planlegging. Videre blir det lagt vekt på å gi tydelige føringer for hvordan byggegrenser langs vann og vassdrag skal praktiseres. Det trekkes i tillegg frem at veksten i arealer til havbruk skal ivareta viktige naturverdier

Regional plan for vannforvaltning 2028-2033 – For Trøndelag og Bottenhavet vannregioner

Vannforskriften er en sentral del av oppfølgingen av EUs vannrammedirektiv i Norge. Forskriftens § 4 slår fast at “Tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand (...)» referert til som “miljømålet for vann”. Regional plan for vannforvaltning peker på hovedutfordringer med å nå miljømålet for vannforekomstene i bl.a. Innherred vannområde som Verdal kommune er en del av. Som en bakgrunn for påpeking av hovedutfordringene gis en oppdatert oversikt over miljøtilstand og menneskeskapte påvirkninger på vannmiljøet i dette dokumentet og status for gjennomføring av tiltak og oppnåelse av vedtatte miljømål i planperioden 2022-2027.

Regional plan for vannforvaltning er for tiden under revisjon og planprogrammet er nå på høring. Vedtak av ny forventes i 2027.

Handlingsplanen som kommunen nå utarbeider, forholder til gjeldende regional plan for 2022-2027. Planprogrammet og høringen skal i tillegg gi et grunnlag for involvering av ulike interessenter og sektorsamarbeid slik at man forsøker å få et mest mulig oppdatert utfordringsbilde som forhåpentligvis vil samsvare med ny regional plan for vannforvaltning 2028-2033.

2.2 Lokale føringer

Som følge av vedtatte mål og strategier i de overordnede føringene har Norge forpliktet seg til å ivareta naturmangfold. For Verdal kommune betyr dette at vi også har en sentral rolle i å arbeide mot en enda mer forsvarlig forvaltning av naturmangfoldet i Norge.

Kommuneplanens samfunnsdel

Planen ble vedtatt i kommunestyret den 27.09.2021. Flere av målene og strategiene fra samfunnsdelen omhandler naturmangfold direkte eller indirekte. I de mest sentrale beskrives det at

Kulturlandskap og jordressurser skal ivaretas for fremtidige generasjoner verdalinger, og det skal være en god forvaltning av naturmangfoldet i kommunen. I tillegg skal kommunen tilrettelegge for gode, inkluderende og tilgjengelige nærmiljø. I dette ligger det også et ansvar for å stimulere til et bærekraftig samspill mellom mennesker og naturmangfoldet.

3.0 Planenes innhold

3.1 Planen som kunnskapsgrunnlag

Naturmangfoldplanen skal være et kunnskapsgrunnlag for kommunen, både for administrasjonen i forbindelse med utredninger og forvaltning, for politikerne i behandlings og vedtakssammenheng, men også for innbyggerne i Verdal kommune. Gjennom arbeidet med planen sammenstilles eksisterende kunnskap som grunnlag for beskrivelse av kartleggingsstatus. I tillegg trekkes det frem aktuelle trusler mot naturmangfoldet vi forvalter i Verdal. De to hovedtemaene beskrives i det følgende.

Sammenstilling av eksisterende kunnskap og beskrivelse av kartleggingsstatus

For at planen skal fungere som kunnskapsgrunnlag må den inneholde en sammenstilling av eksisterende og oppdatert kunnskap om naturmangfoldet i kommunen. Herunder er det særlig viktig at kunnskap om forekomster av rødlistede og utvalgte naturtyper synliggjøres, sammen med kunnskap om forekomster av arter som står oppført på rødlista og andre arter av nasjonal forvaltningsinteresse. I utgangspunktet er dette deler av naturmangfoldet som det allerede har vært rettet fokus mot i en periode. Det skal også sammenstilles eksisterende kunnskap om geologisk og marint naturmangfold. Dette er deler av naturmangfoldet som til nå har fått mindre oppmerksomhet.

Sammenstillingen av eksisterende kunnskap gir oversikt over kjent naturmangfold og områder med begrenset kunnskap. Informasjonen hentes blant annet fra gjennomførte utredninger, aktuelle databaser og innspill fra medvirkningsprosesser.

Utførte kartlegginger skal sikres tilgjengeliggjort i offentlige kartbaser eller i kartløsninger unntatt offentlighet, slik at de sikres tilgjengeliggjort i nødvendig utstrekning for å kunne ivaretas.

Beskrivelse av aktuelle trusler

Som et kunnskapsgrunnlag for kommunens, politikernes og innbyggernes arbeid med ivaretagelse av naturmangfold er det viktig at det i planen også beskrives hvilke trusler mot naturmangfoldet som er aktuelle i Verdal. Alle små og store trusler vil enten alene eller sammen kunne føre til negative virkninger for naturmangfoldet, og det å vite om disse truslene er avgjørende for å kunne unngå eller motvirke konsekvensen av dem. Som nevnt innledningsvis kan aktuelle trusler knyttes til arealbruksendringer, forurensning, overhøsting, klimaendringer eller spredning av fremmede skadelige arter.

3.2 Planen som styringsverktøy

I tillegg til å være et rent kunnskapsgrunnlag skal planen også fungere som styringsverktøy for kommunens arbeid med ivaretagelse og bedring av tilstand for naturmangfold.

Vurdering av behov for videre kartlegging

Med utgangspunkt i beskrivelsen av kartleggingsstatus skal naturmangfoldplanen inneholde en vurdering av behovet for videre kartlegging. I tillegg kan det være behov for supplerende undersøkelser dersom det oppdages kunnskapshull. Eksempler kan være forekomster av naturmangfold med rødlistestatus, naturmangfold av nasjonal forvaltningsinteresse eller som innehar en viktig økosystemfunksjon. Aktuelle trusler, utviklingsplaner og -trender må ligge til grunn for vurderingen.

Utvikling av strategier for bevaring av naturmangfold

For å hindre tap av naturmangfold i kommunen trenger administrasjonen og politikerne tydelige retningslinjer for hvordan situasjoner der ivaretagelse av naturmangfold må avveies mot annen bruk av arealer skal håndteres. Arbeid med bedring av naturmangfoldets tilstand i kommunen kan også med fordel inkluderes i slike strategier. I tillegg kan det i planen avklares aktuelle avbøtende tiltak for naturmangfold for de situasjonene der natur likevel må vike for andre samfunnsinteresser.

Handlingsdel med konkrete tiltak

Naturmangfoldplanen skal ha en handlingsdel, dette er i tråd med plan- og bygningsloven § 11-2 tredje ledd. I denne beskrives det hvordan planen skal følges opp de påfølgende fire årene.

Handlingsdelen skal revideres årlig.

I handlingsdelen skal konkrete tiltak for håndtering av aktuelle trusler mot naturmangfoldet, samt tiltak for ivaretagelse og bedring av tilstanden til naturmangfold beskrives. Dette kan eksempelvis være aktuelle restaureringsprosjekter, undersøkelser som er nødvendige for å øke kunnskapsnivået om forekomster av enkelte arter, **naturtyper eller økosystemer**, eller tiltak for å **kartlegge og bekjempe forekomster av fremmede skadelige arter**.

Behov for mer kunnskap vil være en prioritet i alt arbeid fremover, da det skal jobbes kunnskapsbasert. Der planarbeidet ikke er tilstrekkelig finansiert for å kunne få på plass omfattende kartlegginger, skal planforslaget forsøke å svare ut med strategier for å hente inn kunnskap om nødvendige arter, naturtyper og økosystemer i tiden fremover, og bruke dette som grunnlag i kommunale budsjettokumenter og ved søknad om tilskudd fra statlige og regionale myndigheter. Store, helhetlige kartlegginger vil være en prioritet for å kunne forvalte på tvers av kommunegrensene og riksgrensen over til Sverige.

4.0 Planprosess og medvirkning

4.1 Organisering av arbeidet

Kjernegruppen er satt sammen av kommunens klima- og miljørådgivere. En utvidet arbeidsgruppe bestående av representanter fra kommunens administrasjon tilhørende aktuelle enheter under **landbruk**, samfunnsutvikling og tekniske tjenester vil bistå med utarbeiding av planen. Det kan bli aktuelt med bruk av konsulent til deloppgaver, for eksempel kartlegging. Kartlegging gjennomføres basert på tilgjengelige midler fra tildelt tilskudd fra Miljødirektoratet.

4.2 Planprosess

Forslag til planprogram sendes til behandling hos planutvalget. Forslaget sendes deretter på høring og legges ut til offentlig ettersyn i minst seks uker. Varsel om oppstart av arbeidet gjøres samtidig, jf. plan- og bygningsloven § 4. En visuell fremstilling av planprosessen er vist i tabell 2.

	Vinteren/våren 2025				Vår/sommer/høst 2025				Høsten 2025/vinteren 2026						Endelig vedtatt plan	
	Planprogram				Planleggingsfasen				Planbehandling							
	januar	februar	mars	april	mai	juni	juli	august	september	oktober	november	desember	januar	februar		mars
Utarbeidelse av planprogram																
Politisk behandling av planprogram																
Varsel om oppstart og høring av planprogram																
Merknadsbehandling og politisk fastsetting av planprogram																
Gjennomføring av kartlegginger og sammenstilling av kunnskapsgrunnlag																
Utarbeidelse av planforslag																
Politisk behandling av planforslag																
Høring og offentlig ettersyn av planforslag																
Merknadsbehandling etter høring og offentlig ettersyn																

Arbeidsgruppen i kommunen arbeider fortløpende med inkludering av høringsinnspill. Under høringen av planprogrammet kan innspill blant annet omfatte forslag til nye tema eller endring av disse, dagens tilstand på natur eller ønsker om medvirkning. Planprogrammet behandles deretter av planutvalget som igjen fremmer forslag til kommunestyret. Endelig fastsetting gjøres i kommunestyret. Når planprogrammet er fastsatt starter arbeidet med naturmangfoldplanen.

4.3 Medvirkning og involvering

Det vektlegges å gjennomføre en bred medvirkning for å gi lokal forankring, samt å få verdifull lokalkunnskap om naturmangfoldet i kommunen. Viktige interessenter er innbyggere, næringsliv, lag og foreninger, utbyggere og andre offentlige myndigheter. De mest sentrale verktøyene for medvirkning i forbindelse med kommunedelplan for naturmangfold er gjennom prosesskrav i plan- og bygningsloven, samt bred intern involvering gjennom workshops/temamøter.

For å sikre lokal forankring ønsker kommunen et aktivt bidrag fra aktuelle lag, foreninger og interesseorganisasjoner. Dette skal primært skje gjennom en innspillsløsning. Det ønskes innspill på hvilke deler av naturmangfoldet de ulike foreningene og organisasjonene anser som viktige, samt deres kjennskap til naturmangfoldforekomster i kommunen. Dette kan omfatte både geologiske forhold som f.eks. lokaliteter med særpreg, særegne landskap og viktige lokaliteter for biologisk mangfold. Gjennom innspillsløsning legges det blant annet opp til at kommunen kan få informasjon om kjente trusler mot naturmangfoldet, samt at det kan foreslås tiltak for å ta bedre vare på naturen.

I tillegg til bruk av innspillsløsning vil det legges ut informasjon via kommunens nettside og sosiale media for informasjon om arbeidet med planen og mulighet for medvirkning.

5.0 Litteraturliste

1. <https://www.miljodirektoratet.no/naturpanelet>
2. https://snl.no/biologisk_mangfold
3. <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/arealplanlegging/miljohensyn-arealplanlegging/naturmangfold/geologisk-mangfold-i-arealplanlegging/>
4. https://prod.drupal.www.infra.cbd.int/sites/default/files/2022-12/221222-CBD-PressRelease-COP15-Final.pdf?_gl=1*1e9fnzp*_ga*MTk2MzU0MjY4MS4xNzY5NjE5*_ga_7S1TPRE7F5*MTczODMxMDkyMi4yLjEuMTczODMxMTAyNi41NS4wLjA